

Slutrapport: "Hållbar och effektiv landsbygdsutveckling"

Slutrapport: "Hållbar och effektiv landsbygdsutveckling"

Inledning/Bakgrund

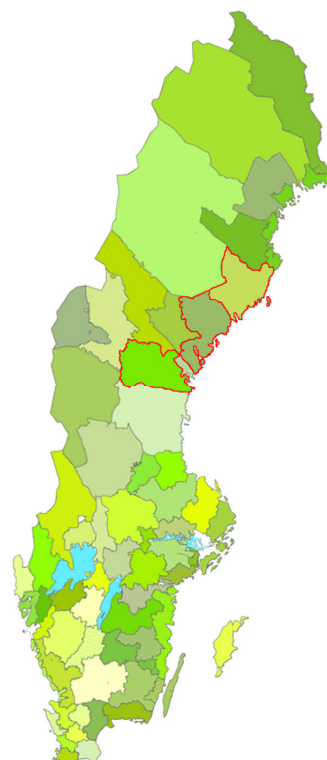
Tre leaderområden (Leader Mittland, Leader Höga Kusten och Leader URnära) har genomfört samarbetsprojektet ”Hållbar och effektiv landsbygdsutveckling” under åren 2011-2014. Leaderområdena ligger i Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län. Det har funnits viss samverkan mellan områdena tidigare, t. ex. har Leader URnära och Leader Höga Kusten under föregående programperiod bägge genomfört leaderliknande ramprojekt inom Mål 1. I Leader Mittland finns ett etablerat samarbete mellan Ånge och Bräcke kommuner och tidigare har leadersamarbete funnits mellan Sundsvalls landsbygd och Ånge kommun.

De tre leaderområdena är geografiskt ungefär lika stora, och i alla områden finns en större kommun:

Leader Mittland: Del av Sundsvalls kommun (större stad)¹, Ånge (glesbygdskommun) och Bräcke (glesbygdskommun).

Leader Höga Kusten: Del av Örnsköldsviks kommun (större stad), Kramfors och Härnösand (kommuner i glesbefolkat område).

Leader URnära: Del av Umeå kommun (större stad), Bjurholm (pendlingskommun), Nordmaling (glesbygdskommun), Robertsfors (glesbygdskommun), Vännäs (pendlingskommun) och Vindelns (glesbygdskommun) – tillsammans bildar dessa Umeåregionen.

[Karta: Jordbruksverket]

En utgångspunkt i samverkansprojektet var hur olika leaderområden tillämpat ett gemensamt (och tämligen strikt) regelverk i fråga om arbetssätt både i LAG-grupp och på verksamhetsnivå. Samarbetsprojektet inleddes under en period där Jordbruksverket angav att man inför kommande programperiod gärna såg en geografisk utvidgning av nuvarande leaderområden för att möta en sannolikt minskad budget och för att vinna samordningsfördelar. När projektet startade återstod minst två år till programavslut och tidigare ganska liten kännedom om varandra samt den relativa geografiska närheten blev incitament till att lära känna varandra bättre.

Projektets syfte

Ett övergripande syfte var att genom erfarenhetsutbyte öka kompetensen för att arbeta med landsbygdsutveckling oavsett finansieringsform.

En bärande del var även att få insikt och kunskap om skilda arbetssätt trots samma regelverk, LAG-gruppernas roll som beslutande organ bl.a. avseende beslut om projektstöd samt verksamhetskontorens personal i deras roll som handläggare och administratörer. Programperioden närmade sig sitt slut och kvalitetssäkrings- och utvärderingsmetoder skulle komma att bli viktiga för samtliga leaderområden.

¹ SKL:s definition av Sveriges kommuner 2011
Slutrapport från samarbetsprojekt mellan Leader Mittland, Leader Höga Kusten och Leader URnära

Genomförande

Projektets genomfördes som återkommande träffar för erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan LAG-gruppernas ledamöter och mellan verksamhetskontorens personal. För att ge utrymme för personliga möten och med hänsyn till relativt långa resvägar förlades träffarna som ”lunch-till-lunch”-möten i respektive leaderområde. Parallellt med träffarna skulle varje leaderområde bedriva eget arbete kring utvärderings- och kvalitetssäkringsfrågor där utbytet med de andra områdena blev en viktig faktor.

Tre leaderområden – lika men ändå olika

Uppgifterna nedan var de som gällde vid projektstart:

Leader Mittland

Vision

”Vi vill förtydliga och förstärka en lokal identitet i Mittland-regionen. Det bidrar till framtida utveckling av ekonomiskt bärkraftiga och miljömässigt hållbara verksamheter, vilket förbättrar möjligheten för människor att leva och försörja sig på landsbygden”.

Budget: ca 38 miljoner (inklusive lokal offentlig medfinansiering)

Medfinansierare: Sundsvall, Ånge och Bräcke kommuner

LAG-grupp:

18 ordinarie ledamöter (2 från varje sektor och kommun)

9 ersättare (1 från varje sektor och kommun)

Adjungerade: näringslivssekreterare, landsbygdsutvecklare/motsv. från varje kommun.

Offentlig sektors representanter är valda av/ur kommunstyrelsen, tjänstemän adjungeras. Privat sektors representanter nomineras av lokala företagorganisationer.

Ideell sektors representanter kommer dels från lokala föreningar, representanter från distrikt m.fl.

LAG-gruppen har normalt sammanträtt 5 ggr per år.

Arbetsutskott

6 ledamöter och tre ersättare med personal- och ekonomiansvar Arbetsutskottet har även varit beredningsorgan för ansökningar om projektstöd. Har normalt sammanträtt 10-11 ggr/år.

Verksamhetskontor

Verksamhetsledare 100%, ekonom/rekvisitionsgranskare 60%, projektledare ungdomsprojekt 75%.

Leader Höga Kusten

Vision

”Höga Kusten präglas av en livskraftig landsbygd, där invånarna känner gemenskap och samarbetar över alla gränser. Genom engagemang och kunskap ökas mångfalden i landsbygdens sociala liv, näringsliv och kulturliv.

Fler väljer att besöka, bo och arbeta på landsbygden. Såväl ortsbor som inflyttade, unga som äldre, agerar katalysatorer och pådrivare för att främja sysselsättning samt att skapa attraktiva miljöer för boende, rekreation och livskvalitet.”

Budget: ca 26 miljoner (inkl. lokal offentlig finansiering)

Medfinansierare:

Härnösand, Kramfors, Örnsköldsviks kommun, Landsting, Kommunförbund

LAG-grupp

12 ordinarie ledamöter (4 från varje sektor)

3 suppleanter

LAG-gruppen har sammanträtt 6-8 ggr/år.

Arbetsutskott

1 från varje sektor samt verksamhetsledare

Verksamhetskontor

Verksamhetsledare 80%, projektledare 20%, administratör 100%.

Leader URnära

Vision

”Umeåregionens landsbygd kommer att blomstra med ett aktivt och konkurrenskraftigt företagande utifrån landsbygdens unika förutsättningar och dess regionala identitet.”

Budget: ca 40 miljoner kronor

Medfinansierare: Umeåregionens kommuner samt Länsstyrelsen i Västerbotten

LAG-grupp

18 ordinarie ledamöter (1 från varje sektor och kommun), 18 personliga ersättare

Arbetsutskott

7 personer (2 från varje sektor, 1 från varje kommun samt ordförande)

Offentlig sektors representanter är valda av kommunstyrelserna i respektive kommun.

Privat sektors representanter nomineras av lokala företagarorganisationer.

Ideell sektors representanter nomineras av lokala ideella föreningar.

LAG-gruppen har sammanträtt 4-5 ggr/år och arbetsutskottet 6-8 ggr/år

Verksamhetskontor

Verksamhetsledare 100%, projektutvecklare 100%. Tjänst för löpande bokföring har upphandlats.

Träffarna

Vid projektstart planerades tre träffar. De preliminära huvudpunkterna inför träffarna blev:

- Hur började det och vilka är vi?
- Hur visar vi vad vi har uträttat?
- Vart ska vi – Leader 2020?

Efter den tredje träffen stod det klart att ytterligare en träff skulle behövas för att sammanfatta projektet och för att avsluta den viktiga delen om utvärdering. Den fjärde träffen byggde bl.a. på en enkät som skickats ut till LAG-gruppsledamöterna i respektive leaderområde. I enkäten fick man svara på frågor om sin egen roll och om LAG:s och verksamhetskontorens arbete och arbetssätt. En ordförandeträff samt en träff för verksamhetskontorens personal lades också in i projektet.

För att undersöka deltagarnas kunskaper om varandras områden, sin egen värdering av kunskap och erfarenhet samt kännedom om hur verksamhetskontorens arbete utvecklats under projekttiden fick LAG-gruppernas ledamöter vid varje träff besvara samma frågor. Eftersom både deltagarantal och unika deltagare varierade över tid går inte att dra alltför säkra slutsatser av svaren men det framgår mycket tydligt att kunskapen om de andra leaderområdena ökat, men också att kunskapen om leadermetoden stärkts liksom tryggheten i den egna rollen som beslutsfattare. I genomsnitt deltog 15-25 personer vid varje träff.

För att ge en bild av hur respektive träff upplevts skapades en enkel webbenkät med frågor avseende innehåll i seminarier/motsvarande men också med frågor avseende boende och mat. Resultat från enkäterna visar att man i huvudsak är nöjd eller mycket nöjd och att mat och boende är viktiga för den totala upplevelsen. Den sociala samvaron utanför det formella programmet bidrog starkt till att LAG-gruppsledamöterna knöt personliga kontakter både inom den egna LAG-gruppen men också med ledamöter från de övriga leaderområdena.

Varje leaderområde ansvarade för en träff vardera och två av leaderområdena ansvarade tillsammans för den avslutande träffen. Det fanns flera skäl till detta. Dels bidrog de lokala träffarna till kunskap om andra leaderområden kulturellt och geografiskt, dels bidrog inbjudna föreläsare och seminariehållare till att skapa lokalkänsla och att stärka underifrånperspektivet. De relativt långa avstånden mellan leaderområdena kunde avläsas i träffarnas deltagarantal. Det område som arrangerade träffen hade genomgående flest deltagare.

Träff 1, Gideå (30-31 augusti 2013)

Den första träffen genomfördes i Gideå som ligger i Västernorrland, inte långt från gränsen till Västerbottens län. Platsen var Gideå Bruk, en konferensanläggning vackert belägen vid det gamla järnbruket. Leader Höga Kusten ansvarade för arrangemanget.

Träffen inleddes med att deltagarna gav en kort presentation av sig själva och sin sektorstillhörighet. Lena Lindström, landsbygdsutvecklare i Örnsköldsvik, visade en film om landsbygdsutveckling i Örnsköldsviks kommun: ”Bygd och stad i balans”.

De tre leaderområdena presenterade sin bakgrund och historia, sammansättning av LAG-grupp och dess arbetssätt med utskott etc. och verksamhetskontorens personal gav en översiktlig bild av hur man arbetar med ansökningar, projektredovisningar m.m. Efter presentationerna genomfördes gruppdiskussioner där man tog upp likheter och skillnader utifrån de inledande presentationerna samt generella synpunkter på leaderarbetet. Vid återsamling och genomgång av gruppernas diskussioner framkom följande:

- » Leadermetoden är ett bra och effektivt sätt att bedriva landsbygdsutveckling.
- » Treparterskapet är avgörande för ett bra resultat.
- » Generellt är regelverket alldeles för krångligt. Detta framkommer inte minst i hanteringen hos respektive Länsstyrelse som trots samma regelverk handlägger ärenden helt olika.
- » LAG-grupperna i de tre leaderområdena har helt olika sammansättning och arbetssätt, det finns både för- och nackdelar!
- » Hur ska man nå företag och företagare?
- » Vi måste arbeta mer ”entreprenörskapsliknande” både LAG och verksamhetskontor.
- » Hur ska man nå ut till nyanlända/utrikesfödda?
- » Hur når man ungdomarna?
- » Vi vill jobba vidare tillsammans inför nästkommande period

Studiebesök dag 1

Under eftermiddagen genomfördes två studiebesök. Det första hos Gideå bygdegårdsförening och Gideågården som drivs i stiftelseform där stiftelsebildarna är bygdegårdsföreningen tillsammans med Örnsköldsviks kommun.²

I lokalerna finns bl.a. förskola/skola, fritidsgård, bibliotek och en biograf med 3D-teknik. Gideå är en del av Örnsköldsviks satsning ”Bygd & stad”. Alldeles intill Gideågården finns Gideå Livs som drivs och ägs av en ekonomisk förening. Butiken är en servicepunkt med gratis Internet, ombud för Systembolaget och Apoteket, Bussgods m. fl. tjänster. I butiken fanns en hög andel lokala produkter till plånboksvänliga priser.

Dag 2

Under den andra dagen fick de frågeställningar som kommit upp under första dagen utgöra grund för vidare diskussioner. En engagerande fråga var sammansättning av och funktion i LAG-gruppen. De tre leaderområdena hade olika erfarenhet av offentlig sektor med representation från politiker och/eller tjänstemän. En viktig slutsats blev att Leader inte får bli en del av den kommunala organisationen vare sig på tjänstemanna- eller politikernivå och att företrädare för offentlig sektor måste vara klara över vilka mandat man har för att fatta beslut.

Samtliga leaderområden delade erfarenheten att privat sektor har varit svårast att engagera. Deltagarna från privat sektor påpekade att företagorganisationerna ofta nominerar ledamöter men att det är svårt för den enskilde ledamoten att återkoppla till företag/företagare både i och utanför dessa organisationer. Ett generellt problem är att man inte tycker sig ha tid för engagemang utöver det egna företaget.

De företag som kan ha intresse av att söka medel är ofta enmans- eller fåmansföretag där man varken har tid att skriva ansökningar, att driva projekt eller att redovisa projektaktiviteter. För att man ska vilja söka stöd måste det ge tydligt positiva resultat. När det gäller jordbruks- och skogssektorn väljer man ofta att söka andra typer av stöd.

Förslag till insatser för att locka fler företagare att söka medel via Leader

För att lyckas engagera företag måste det finnas ”mötesplatser”, kanske i form av företagsluncher, uppsökande verksamhet via näringslivsorganisationer och branschförbund m.fl.

Visa på goda exempel där företag gått samman och genomfört projekt. Marknadsför goda exempel i nyhetsbrev, använd modern teknik för videokonferenser etc. Gör gemensamma satsningar inom de tre leaderområdena för t. ex. marknadsföring, paketering etc.

Förslag till insatser för att locka fler unga/utrikesfödda att söka medel via Leader

För att nå fler unga föreslogs ett närmare samarbete med Ung Företagsamhet och att försöka komma ut till skolor med information. Särskilda satsningar på ungdomar i form av exempelvis ”Ungdoms-Lag” kan

² www.gideagarden.se

vara en möjlighet att nå ut till en målgrupp som annars är svår att nå. Att visa på goda exempel, att finnas på platser som ungdomarna själva besöker och sist – men inte minst – att sträva efter att minska byråkratin kring projekthanteringen är vägar att prova.

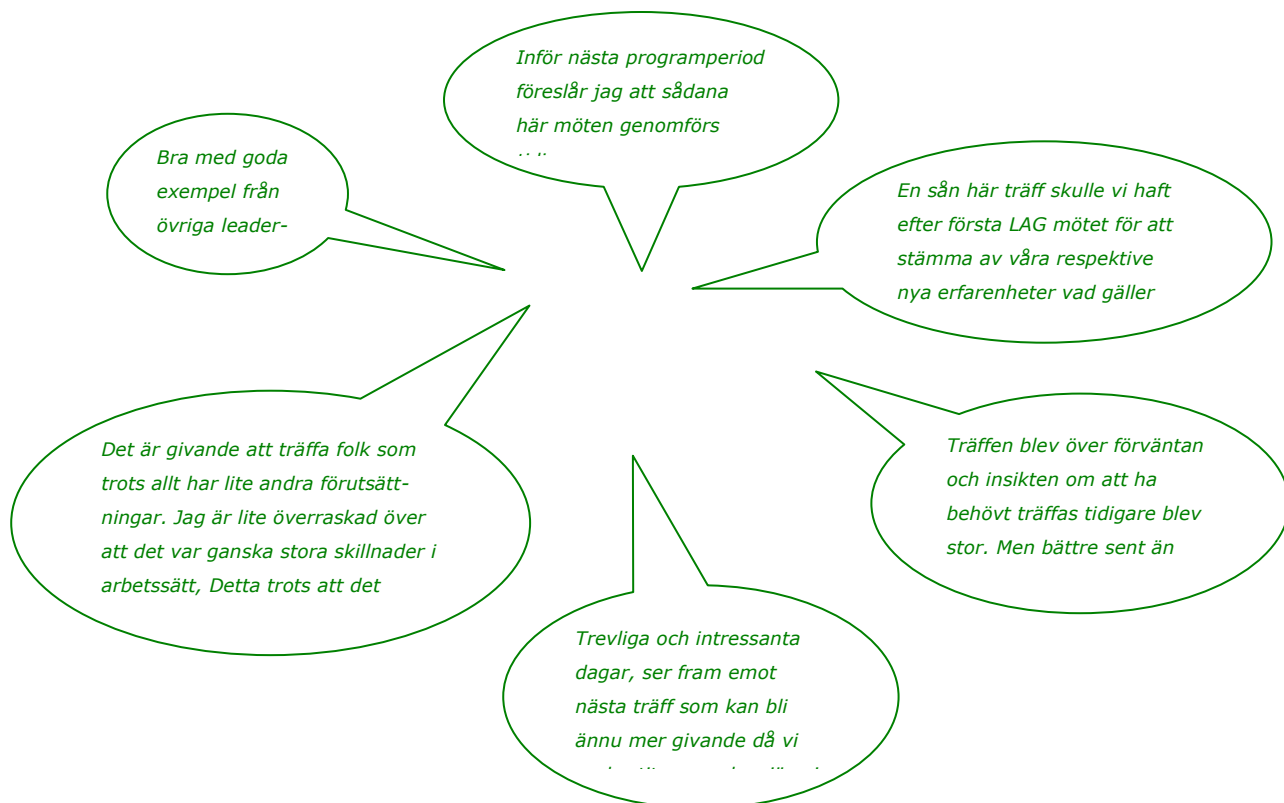
När det gäller utrikesfödda diskuterades möjligheten att i första hand fånga upp de som redan är föreningsverksamma för att den vägen nå vidare ut till större grupper. Det finns många organisationer/motsvarande som har verksamhet för/av utrikesfödda och som man kan hitta samverkans- och samarbetsformer med.

Paraplyprojekt kan vara en framkomlig väg både för att engagera ungdomar och utrikesfödda liksom korta/avgränsade projekt där man kan få stöd och hjälp i de mer byråkratiska delarna.

Slutsatser

Alla ansåg att trepartssamverkan är viktig och det som gör oss unika, att oavsett sektorstillhörighet företräder man en större enhet och en gemenskap med bred lokal förankring.

I enkäten efter träffen i Gideå svarade 91% att träffen varig mycket givande eller givande. 95% tyckte att träffen motsvarade förväntningarna och lika många angav att de tänkte delta i nästa träff.

Träff 2, Österström (22-23 november 2013)

Fokus för den andra träffen var utvärdering med utgångspunkt bl.a. i Jordbruksverkets anvisningar. Träffen genomfördes i Österströms kurs- och konferensgård med Leader Mittland som värd. Österström ligger vid Holmsjöns strand och har höga historiska och kulturella värden och här har bl.a. Vildhussen verkat.³

Kim Ottosson, ordförande i Leader Mittland, inledde med ett antal frågor: Hur ser framtiden ut för våra leaderområden? Vad är service på landsbygd? Är det sant att landsbygden hakar på trender först *efter* städerna eller är det så att landsbygden ligger *före* eftersom vi har sammanhållning och ett helt annat ”driv”?

Hans-Erik Näslund, ordförande i Leader Höga Kusten, sammanfattade förra träffen och betonade trepartnerskapets betydelse. Vi kan lära oss av varandra och dra nytta av varandras kunskaper och erfarenheter. Vi borde ha genomfört sådana här träffar tidigare, vi ska gå över gränser, kommunala, läns- och nationsgränser. Mötesplatser är viktiga, inte minst på landsbygden där gamla naturliga mötesplatser inte längre är självklara.

Till den här träffen hade Annika Fälldin och Anders Hagman inbjudits för att ge litet olika perspektiv på hur utvärderingar kan genomföras och vad man bör tänka på.

Annika Fälldin inledde med att uppmana deltagarna att ta några kliv bakåt och en bit ifrån för att få perspektiv på det som sker nu. Annika Fälldin poängterade att utvärdering och uppföljning bör finnas med naturligt i ordinarie verksamhet och att detta bidrar till större kunskap som leder framåt utvecklingsmässigt. Det är inte bara framgång som är viktigt utan även de misstag man har gjort. Att kontinuerligt utvärdera verksamheten bidrar till bättre kunskap och förståelse men det legitimerar också beslut och/eller förändringar av och inom verksamheten.

Anders Hagman från Sundsvalls kommun berättade om kvalitetssäkringssystemet Qualis⁴ som man bl.a. använt på en fritidsgård i kommunen. Målet var att synliggöra sambanden mellan faktorer som skapar bra resultat och god kvalitet samt bidrar till att kommunicera organisationens vision. Anders Hagman pekade på de olika perspektiv man kan ha i en utvärdering, ledningens/uppdragsgivarens, medarbetarnas, besökarnas m. fl. Grunden är att en utvärdering ska bygga på delaktighet från många sektorer/områden.

Både Annika Fälldin och Anders Hagman pekade på några huvudfrågor som bör styra arbetet med utvärdering: Vad ska utvärderas? Varför och hur? Vem ska genomföra utvärderingar och vad ska/kan man begära av denne/dessa? För vem utvärderar man och hur ska resultatet användas och presenteras?

Efter Annika Fälldins och Anders Hagemans föredragningar diskuterades frågan: *Vad är viktigt att utvärdera i Leader?*

³ www.holmbygden.se

⁴ www.q-steps.se

Personal/kansli

Vad har man åstadkommit med projektstöden och hur är resultaten kopplade till strategin? Har man uppfyllt målen? Vilka indikatorer har vi uppnått? Hur är förankringen i bygden, har vi lyckats? Vad tycker projektägarna om arbetsprocessen? Hur har de olika sektorerna fått genomslag i besluten?

Privat sektor

Hur har projekten bidragit till utveckling i det lokala näringslivet? Finns bestående resultat och kan vi se att det blir någon form av kontinuitet?

Ideell sektor

Hur överensstämmer Jordbruksverkets perspektiv med det lokala perspektivet? Är leadermetoden attraktiv för vår målgrupp? Är LAG-gruppens sammansättning ”effektiv”? Hur ska vi samverka för att kunna dra nytta av andras erfarenheter?

Efter passet om utvärdering presenterades ett projekt som genomförts med stöd från Leader Mittland, ”Stödebygden Landsbygdslots”,⁵ där man erbjuder stöd och hjälp främst till utrikesfödda men även till andra som vill flytta till Stödebygden. Det kan vara allt från kontakter med och tillgång till nätverk med företag, föreningar och myndigheter, validering och översättning av betyg/intyg till information och hjälp vid kontakter med vård, förskola/skola och omsorg.

*Vidga integrations-
begreppet! Inte bara
utrikesfödda behöver
integreras på landsbygden!
Det gäller också stads- och*

Dag 2

Dagen inleddes med grupparbete i varje leaderområde kring frågan om LAG:s uppgift. Hur klarar man sin uppgift som styrelse, som ”myndighet”, som arbetsgivare och som representant för sina respektive uppdragsgivare?

På vilket sätt kan LAG utveckla sin roll som representant för respektive sektor?

Ja, den första frågan blev: vem representerar man egentligen? I grupperna var man ense om att det är en fråga med flera svar. Man representerar både sin sektor, sin egen kommun och sitt leaderområde. Representantskapet kan se väldigt olika ut beroende på vilken sektor man tillhör.

En viktig fråga är hur den större gruppen bakom den enskilde LAG-ledamoten ser ut, den grupp som också har rätten att nominera ledamöter och att förvänta sig en återkoppling av leaderarbetet. Detta skiljer sig mycket åt dels beroende på sektorstillhörighet, dels beroende på ”traditioner” i det egna leaderområdet. Här finns grund för ett fördjupat samarbete mellan leaderområdena.

Idag är återkopplingen kanske mest tydlig i offentlig sektor eftersom det där också finns företrädare för lokala finansärer. I privat och ideell sektor finns det inte lika tydliga kopplingar till uppdragsgivarna som grupp. Här handlar det om företagsorganisationer, landsbygdsråd/motsvarande i respektive kommun.

⁵ file:///C:/Users/URN%C3%A4ra2/Downloads/landsbygdslots_svenska-engelska%20(2).pdf
Slutrapport från samarbetsprojekt mellan Leader Mittland, Leader Höga Kusten och Leader URnära

Inför nästa programperiod skulle man inför nomineringsarbetet kunna ta fram ett gemensamt informationsblad där uppdraget i LAG tydligt beskrivs och där man pekar på vikten av återkoppling och ger förslag till hur den ska gå till. Ett annat förslag är mentorskap, att en erfaren LAG-gruppsledamot ”tar hand om” en ny. Träffar utanför renodlade LAG-gruppsmöten kan också vara en möjlighet både för att öka kunskapen om LAG-uppdraget men också för att presentera leaderverksamheten lokalt. Samtal och diskussioner på det sätt som genomförs i det här projektet är en annan framkomlig väg för att öka kunskap och engagemang både hos enskilda ledamöter men också i respektive LAG-grupp.

På vilket sätt kan LAG utveckla sin roll i EU:s och statens arbete för att stärka landsbygdens näringsliv och förutsättningarna att leva och försörja sig på landsbygden?

Diskussionerna kom mest att handla om regelverk och ändringar av dessa. En slutsats var att det måste till mer tydlighet i det nationella regelverket och att det inte bör (får) ändras under programperioden. Det senare har ställt till mycket problem för projektägare där det tagit lång tid att få ett formellt beslut från Länsstyrelsen och därmed också lång tid innan rekvisitionshantering kommit igång. Vid det laget har regelverket alltför ofta hunnit ändras vilket ställer till problem i alla led.

Att LAG är underställd offentlighetsprincipen är bra och ger legitimitet. Det bidrar också till en öppenhet som är positiv i alla led; alla har möjlighet att ta del av dokument och handlingar som rör den lokala leaderverksamheten.

Det har till och från varit svårt att särskilja LAG:s och Länsstyrelsens roll. LAG fattar beslut och Länsstyrelsen granskar lagligheten i dessa. Ibland upplevs Länsstyrelsen mer kontrollera att vi har följt lagar och regler

Kräv att de personer som skapar de nationella regelverken själva har kännedom om den

Uppföljningen av överenskommelsen mellan Länsstyrelse och LAG har varit för dålig. Regeländringar över tid kan leda till att den ursprungliga överenskommelsen också borde ses över. För detta saknas rutiner och kan – efter ev. regeländringar – leda till att strategin inte kan följas och målen uppnås.

Inför nästa programperiod måste mandaten från staten och EU bli tydligare samtidigt som våra strategier måste bli mer proaktiva.

På vilket sätt kan LAG utvecklas i sin roll som arbetsgivare?

LAG bör som arbetsgivare tillhöra en arbetsgivarorganisation. Leaderområdena har olika lösningar idag, men alla var eniga om att man måste se över detta inför nästa programperiod. Det handlar om anställningstrygghet, att följa arbetsmarknadens regler, att genomföra utvecklings- och lönesamtal m.m. I flera av leaderområdena är personalfrågorna delegerade antingen till ett arbetsutskott eller till ordföranden. Något leaderområde hade tillsatt en kvalitetsgrupp som tog fram förslag till åtgärder som ska följas upp. Ett förslag kom upp om att hitta samverkanslösningar inför nästa programperiod t. ex. inom ekonomi- och informationsområdet.

Träffen avslutades med en gemensam diskussion om framtiden. Fortfarande är mycket oklart, men förmodligen kommer en flerfondslösning att vara aktuell. Man aviserar från Jordbruksverket att det kan komma att bli färre leaderområden och att nuvarande fiskeområden kan slås ihop med LAG-grupper över landet. Förmodligen kommer ingen verksamhet att vara igång före 2016. Det är inte heller klart om det kommer att bli krav på att bilda nya föreningar.

En reflektion kring det förslag som framkommit i Tulpan (Tekniskt underlag landsbygdsprogram 2014-2020)⁶ var att den regionala nivån (Länsstyrelse/Regionsförbund) ”försvinner” samtidigt som det uttalas krav på att kommande strategier ska harmoniera med regionala utvecklingsplaner och strategier.

I enkäten efter träffen i Österström svarade 98% att träffen varig mycket givande eller givande. Alla tyckte att träffen motsvarat förväntningarna och 92% tyckte att de bägge seminarierna varit givande eller mycket givande. Alla sade sig vilja delta på kommande träff.

*Vi får inte bli
som ett
"Skansen" i hela*

*Visa hur livet på
landet är idag,
inte som det var*

*En alltför
romantiserad bild av
landsbygden slår*

*Ska vi leva på landsbygden
måste vi stå på benen,
minst 4 per person*

⁶

Träff 3 (21-22 mars 2014)

Den tredje träffen genomfördes på Strömbäcks folkhögskola strax utanför Umeå och skulle enligt planeringen handla om framtiden. Träffen inleddes med att Leader URnära genom Ann Klefbohm och Janne Paulsson presenterade sitt projekt "Leader på riktigt" som resulterat i en webbplats ("Ideriket")⁷ där samtliga genomförda projekt presenteras.

Till träffens första dag hade Lars Westin⁸ Centrum för regionvetenskap och Camilla Sandström institutionen för statsvetenskap, bägge från Umeå universitet, bjudits in.

Lars Westin inledde med definitioner av landsbygd respektive tätort. Han visade hur småorter och tätorter förändrats över tid och att det hela tiden sker en förändring av landsbygden. Han hävdade att landsbygdens problem är avsaknad av städer och att det ligger en motsägelse i detta. Det finns inte tillräckligt många människor på landsbygden och blir det för många är det inte längre landsbygd. Han poängterade att en stad inte är detsamma som en kommun utan att i stället gäller mått som täthet och interaktion. Hållbar regional utveckling är tillväxt av tillgångar/förmögenheter. Som exempel tog han The World Bank Millennium Capital Assessment's uträkning av "värdet av varje svensk" – en summa på 4 620 800 kr.

Camilla Sandström⁹ diskuterade bl.a. frågorna hur 'landsbygdsutveckling' definieras och vem som har rätten att definiera begreppet. Hon ställde upp ett antal motsatsförhållanden; bruka/bevara, traditionell ekonomi/ny ekonomi, urbana/rurala värderingar. Hon pratade också om "en ny landsbygdsolitik" där man är ömsesidigt beroende, där man går från "government" till "governance" och som bygger på decentralisering, underifrånperspektiv och partnerskap.

Den första dagen avslutades med allsång till ackompanjemang av Birch Town Singers, där en av medlemmarna också är ledamot i Leader URnäras LAG-grupp.

Dag 2

På programmet stod en paneldebatt med deltagare från Länsstyrelsen i Västerbotten (Sven Lingegård), en projektägare (Åke Sandström), en forskare (Camilla Sandström), ett kommunalråd (Johan Söderling), en LAG-gruppsordförande (Kim Ottosson). Inför paneldebatten fanns ett antal frågeställningar att lyfta:

- » Hur ser ni på begreppet "landsbygdsutveckling" i allmänhet och inom Leader i synnerhet?
- » Hur går vi vidare till bra verksamhet inom landsbygdsutvecklingen om/då vi klarat vissa infrastrukturella förutsättningar som t ex bra bredbandsförbindelser?
- » Vilka delar av EU-kommissionens prioriteringar särskilt inom område 6 "Främja social inkludering ...?" anser ni vara särskilt viktiga att arbeta med för norra Sverige?

Fiber är nyttigt!

⁷ www.ideriket.nu

⁸ Lars Westins presentation

⁹ Camilla Sandströms presentation

- » Kan ni utifrån era egna ansvarsområden se resultat från det arbete som pågår inom Leader?
- » Ideella krafter – hur viktiga är de för landsbygdsutvecklingen?
- » Vad tror ni behövs för att vi LAG-medlemmar ska kunna sprida leadertanken mer effektivt?
- » Hur kan vi motverka den ständigt pågående ”byråkratiseringen”?
- » Tror ni att regler och ”krångel” kommer att döda lusten till lokal utveckling under nästa period?
- » Vilken kunskap om ”verkligheten” ute hos projekten har ni?
- » Hur ser ni på en ev. flerfondslösning i nästa period?
- » Hur tror ni att man kan vända trenden att landsbygden alltmer avfolkas, vad behöver göras?
- » Stockholmsregionen växer för varje dag. Tror ni att man kan vända trenden samt hur åstadkommer man en befolkningsökning i resten av landet?

Det är svårt att sammanfatta paneldiskussionen eller att ge svar på frågorna som ställdes. Diskussionerna kom mycket att handla om vikten av leaderarbetet i de tre områdena, förhoppningar om fortsatt stöd till utvecklingsprojekt och att trepartnerskapet är en förutsättning för att värna och stärka underifrånperspektivet och arbetet med lokal utveckling.

I enkäten efter träffen i Strömbäck svarade 95% att träffen varig mycket givande eller givande. 94% tyckte att träffen motsvarat förväntningarna och över 90% tyckte att de bägge seminarierna varit givande eller mycket givande. 91% tyckte att paneldebatten varit mycket givande eller givande och samtliga sade sig vilja delta på den avslutande träffen.

Kommentarer:

- » Hade gärna haft mer av partsamtal i grupp.
- » Det är bra att vi kommit en bit på väg i processen från naveln till omvärlden.
- » Som sagts så många ggr hittills under träffarna - detta borde ha gjorts långt tidigare och är något vi bör ta med oss in i nästa period.
- » Dessa träffar blir bara bättre och bättre.
- » Det står tydligt att vi i framtiden behöver påverka mer vad gäller den byråkratiska hemvisten för tillsynsmyndigheten. Att vi måste värna nedifrånperspektivet i alla kontakter med Lst och övriga.
- » När man missat en träff får man en känsla av att "alla andra" känner varandra och det kan uppstå en utanförkänsla. Jag tror att det skulle behövas någon sorts karta över LAG-områdena samt en tydligare presentation av LAG-deltagarna.
- » Ett bra erfarenhetsutbyte, samt tid till eftertanke.

Träff 4 (Härnösand 22-23 maj 2014)

Dag 1

Träffen började med separata LAG-gruppsmöten i leaderområdena. Inför den avslutande gemensamma träffen hade varje LAG-gruppsledamot fått besvara en enkät¹⁰. Den hade sammanställts av verksamhetskontoren som också ansvarade för att samla in och analysera resultaten. Enkäten besvarades av 38 personer. På respektive LAG-gruppsmöte diskuterades dels de egna enkätresultaten, dels sammanställningen av samtliga enkätsvar.

Avsikten med enkäten var dels att fullgöra en del av den utvärdering som Jordbruksverket efterfrågar dels att få en samlad bild av hur LAG-grupperna i de tre leaderområdena upplevt sitt uppdrag.

Utdrag ur enskilda svar i enkäten:

- » Bör vara lite mera sysselsättningsinriktad.
- » Ett EU projekt som ser den lokala verksamhetens möjligheter.
- » Jag tycker att arbetet i "mitt" LAG har fungerat mycket bra och det har personligen varit mycket givande att delta. Alla dessa ansökningar som jag läst har i de allra flesta fall mycket givande läsning.
- » I stort har LAG gruppens beslut varit konsekventa. Men ibland avgör "dagsformen" hos en del dominanta.
- » Mycket svårt att sätta sig in i sakfrågorna, strategin, axlarna m.m. I perioder av "personlig utmattning" har brist på tid för inläsning varit stor och man har tappat fokus på uppdraget.
- » Vi har ett fantastiskt team på verksamhetskontoret, engagerade och kunniga.
- » Viktigt med "högt" i tak och med ett öppet diskussionsklimat. Projekten ska vara i centrum för hela arbetet inom LAG.
- » Jag är jättenöjd med hur vi arbetat under denna period. Från början var det litet spretigt men allteftersom tiden gått har vi fått mer rutiner, högt i tak och vågat vara nytänkande.

Annika Fälldin ledde diskussionerna kring utvärderingsenkäten och resultatet av denna. För att ge ett exempel fördjupades frågan "Kan man förbättra LAG:s arbetssätt så att ledamöternas engagemang och kompetens kan tas tillvara så optimalt som möjligt?" Slutsats efter sektorsvisa diskussioner blev att man inte har lagt tillräckligt mycket tid och resurser på detta. En allvarlig begränsning är att man i budget inte får lägga mer än 20% på driftskostnader där anställd personal, LAG-grupp, information/kommunikation, administration, ekonomi m.m. ska inrymmas.

I den avslutande programpunkten togs frågan om behovet av och svårigheten med återkoppling återigen upp. Diskussionerna kretsade kring samma problematik som vid tidigare träffar, det är svårt att veta vad man ska återkoppla, till vem man bör/ska återkoppla och hur återkopplingen ska ske. Grupperna enades om att en form av återkoppling också kan vara via artiklar i tidningar, genom sociala medier och i personliga möten hos föreningar etc.

¹⁰ Se bilaga 1.

En annan typ av återkoppling som ofta glöms bort är den som sker från allmänhet, projektägare och andra till LAG-gruppens ledamöter och/eller till verksamhetskontoret. Det är ett värdefullt verktyg för att stärka leaderarbetet och ett uttryck för underifrånperspektivet.

Under kvällen fick deltagarna en guidad tur på Murberget (Västernorrlands länsmuseum) samt en exklusiv musikupplevelse av unga musiker från Härnösand som deltog i en kammarmusikfestival anordnad av Sveriges unga kammarmusiker.

Dag 2

Den sista dagen i samverkansprojektet ägnades åt diskussioner, samtal och sammanfattningar. En punkt som diskuterades var hur väl man i de olika områdena ansåg sig ha uppfyllt den egna strategins mål. Flera tyckte att det varit otydliga indikatorer och att det är viktigt inför nästa programperiod att dessa är klara och tydliga redan från början. Nu har de ändrats över tid vilket medfört att det ibland blivit svårt att se kopplingen till strategins övergripande mål.

Man tryckte också på att nya ledamöter måste få tid för att läsa in strategin och hjälp i början av sin mandattid. Mentorskap som en metod för detta har lyfts även i tidigare träffar.

Andra synpunkter kring strategier och lokala mål var att det behövs bättre kontaktytor mellan företrädare för privat sektor och det lokala näringslivet. Även om man inte kan söka regelrätta företagsstöd genom Leader så har man kunnat prova idéer som på sikt kunnat utvecklas till företagsverksamhet. Detsamma gäller för arrangemang som når många i närområdet. På sikt kan detta kopplas till företagande inom besöksnäringen. Att engagera ungdomar både i LAG och i projekt är en stor utmaning inför nästa programperiod där man ska ta tillvara erfarenheter och kunskap från den här perioden.

Man pratar ofta om ”eldsjälar”. I diskussionerna lyfte man även ”engagerade familjer” vars ideella insatser starkt bidrar till lokal utveckling. Personer med idéer och tankar är ofta i flera betydelser företagsamma människor.

Samtliga leaderområden har ”vita fläckar”, d.v.s. områden som inte varit i kontakt med eller sökt stöd från Leader. Hur engagerar man dessa? Här återkom tankarna om information och informations spridning som föreningsbesök, lokala och sociala medier, ett bredare partnerskap m.m. som medel för att nå ut till ”alla”. Inspirera de som varit aktiva i projekt att berätta om Leader och möjligheterna att söka stöd till utvecklingsprojekt.

Ordförandeträff (Örnsköldsvik 19 augusti 2014)

Det tog inte riktigt slut i och med Härnösandsträffen! Där beslöt man nämligen att för att samarbetsprojektet skulle spegla hela leaderverksamheten behövdes även träffar för ordförandena och en för verksamhetskontorens personal.

Ordförandeträffen genomfördes i Örnsköldsvik och frågor som diskuterades var bl.a. det särskilda ansvar som åvilar ordförande i LAG, gentemot LAG-gruppen som ansvarig för att alla i LAG engageras, i arbetsutskott för att skapa en tydlig rollfördelning m.m. Ordföranden är leaderområdets "ambassadör" och ansiktet utåt. Som ordförande är man också ansvarig för att kalla till och vara ordförande i möten. Ytterst är ordförande också ansvarig för ekonomi- och personalfrågor även om dessa ofta delegeras till ett arbetsutskott/motsv.

Ordförande är också ytterst ansvarig för verksamhetskontorens personal. Det är en arbetsgivarroll som omfattar utvecklingssamtal, bollplanksfunktion, att ansvara för arbetsfördelning och att se till att det finns trygghetssystem och regelverk för både personal och LAG. För att säkerställa de arbetsrättsliga frågorna bör LAG vara medlem i arbetsgivarorganisation. En övergripande fråga är att säkra jämställdheten i LAG och AU.

Ordförandenas synpunkter avseende LAG:s sammansättning och roll diskuterades också. Varje LAG-ledamot har skyldighet att återrapportera till sin sektor, något som också diskuterats vid övriga träffar. Det är viktigt att klargöra vilka mandat som finns för en enskild LAG-gruppsledamot. För att stärka ledamöterna bör man ha kompetensutvecklingsdagar ett par gånger per år. LAG-gruppsledamöterna har otroligt bred kompetens – nyttja den! För att få en väl sammansatt och välfungerande LAG-grupp krävs en engagerad och kompetent valberedning.

Man enades om att trepartnerskapet är grunden till framgång i leaderarbetet.

Träffen avslutades med samtal kring kommande period och hur respektive leaderområde har tänkt och planerat kring detta. Man såg goda möjligheter till fortsatt samarbete, exempelvis i form av samordnade informationsinsatser (webb), gemensam marknadsföring och ev. även gemensam ekonomihantering.

En slutsats från mötet var att det är svårt (omöjligt?) att stöpa alla leaderområden i landet i samma exakta form eftersom det finns så stora nationella skillnader både i geografi, kultur och vana av leaderarbete.

Träff med verksamhetskontoren (Örnsköldsvik 3 september 2014)

Träffen inleddes med en nulägesrapport avseende leaderområdets ekonomi, förankringsarbete, lokalt inledande arbete med strategi inför kommande period, m.m. Leaderområdena har kommit ungefär lika långt och för Leader Höga Kusten och Leader Mittland kommer en utökning av områdena att ske. Leader URnära behåller nuvarande område med samarbetet mellan de sex kommunerna som bas. Underifrånperspektivet är vägledande och en förutsättning för kommande utvecklingsarbete i alla tre områdena.

Man var eniga om att den information som kommer från Jordbruksverket ibland saknat stringens, det kommer olika direktiv, nya regler och tidplaner ändras. Detta gäller inte bara informationen inför kommande period utan har varit ett bekymmer även under innevarande period. Jordbruksverket har ett

för snävt perspektiv, man ser bara sin del (70%) av projektmedlen och utgår från detta i alla sammanhang. På verksamhetskontoren hanterar man 100%, d.v.s man hanterar även den del som medfinansieras lokalt. För den 30%-iga delen gäller delvis andra krav med t.ex. bokföring, redovisning, revision och arkivering som i vilken annan förening som helst. Det medför ett merarbete som inte ”syns” varken hos Jordbruksverket eller Länsstyrelsen och som inte beaktas i regelverk m.m. Dessutom är ju driften att betrakta som ”ett projekt bland andra projekt” med de krav och regler som gäller för samtliga projekt.

Konstruktionen med två myndigheter har också ställt till problem, inte minst i början av programperioden. Man upplever att Länsstyrelserna inte har fått tillräckliga resurser eller haft tillräcklig kunskap om Leader för att kunna svara mot behov av handläggning och hjälp. Detta ledde i början av programperioden till alltför långa handläggningstider, vilket i sin tur skapat bekymmer både på verksamhetskontoren och hos enskilda projektägare.

Man diskuterade de olika sektorernas inflytande och aktivitet i respektive områdes LAG-grupp. I ett område dominerar offentlig sektor, i ett annat ideell och i ett tredje har man sektorsvisa överläggningar innan beslut tas för att ge alla sektorer möjlighet till lika stort inflytande. Gemensamt anser man att privat sektor är svagast, både när det gäller att nominera ledamöter till LAG, men också i det kontinuerliga arbetet. En intressant reflektion är att representationen från offentlig sektor skiljer sig åt över landet. I Norrland ”delar man” på LAG-platserna med en tredjedel per sektor medan offentlig sektor dominerar LAG i södra delen av landet.

En diskussion fördes också kring rutiner för verksamhetskontorens uppföljning och återkoppling. I ett område finns ingen återkoppling mellan verksamhetskontoret och sektorerna utan all återkoppling sker till de ingående kommunerna. I ett annat har projekten kontakt med LAG-ledamöter både före ansökan och efter beslut.

I relationen till LAG-ledamöterna anger alla att det ibland har ställts för höga krav på verksamhetskontorens personal. Man har inte förstått omfattningen av arbetet eller arbetsbelastningen och det har brustit i ansvarstagandet från LAG-grupp/AU.

I relationen till Jordbruksverket riktar man kritik mot att utbildningsinsatserna i början inte fungerade tillräckligt bra, kurser som krävdes för att kunna hantera administrativa system gavs för sällan och nästan alltid i södra Sverige. Något som hade uppskattats och underlättat arbetet hade t. ex. varit ett gemensamt bokföringssystem, en mall för webbinformation - men framför allt - färre ändringar av regelverken under pågående programperiod. Man kommenterade också att det hade varit bra om Jordbruksverket kunnat delta på någon av samverkansträffarna, det hade underlättat verksamhetskontorens arbete och skapat förståelse hos LAG för de regler man har att förhålla sig till.

Slutsatser från samarbetsprojektet i sin helhet

Hur har tre LAG-grupper kunnat tolka och tillämpa samma regelverk så olika? Detta trots att vi till viss del känt varandra sedan tidigare, finns inom samma geografiska område och är ungefär lika stora både

avseende geografi, antal kommuner och antal invånare. Tillsammans har vi fördelat närmare 100 miljoner till lokala utvecklingsprojekt i våra områden.

I samarbetsprojektet har vi bytt tankar och idéer, fått inspiration och kraft. Vi har lärt oss av varandra och går stärkta vidare mot nästa programperiod. Det finns en stabil grund för fortsatt samarbete – men vi ska börja direkt vid programstart. Sist men inte minst – vi har fått nya kamrater och personliga kontakter.

Vi är nöjda!

Leader URnära, Leader Höga Kusten och Leader Mittland genom

Lena Carneland

Lennart Ramström

Björn Nordling

Lovisa Carneland

Malin Stattin

P.s. Vi vill rikta ett särskilt tack till Malin Stattin som fört anteckningar under våra möten och träffar. Utan henne hade det inte blivit någon slutrapport! d.s.

